

ÇATI KATI

Marlen Haushofer 11 Nisan 1920'de Yukarı Avusturya'da, Frauenstein'da doğdu. Viyana ve Graz'da Alman Dili ve Edebiyatı okuduktan sonra kocası ve iki çocuğuyla Steyr'da yaşadı. İlk metni 1946'da yayımlandı. Romanlar, kısa öyküler, novella'ların yanı sıra çocuk kitapları ve radyo oyunları da yazdı. Kemik kanserine yakalandı ve yaşamının son yıllarını bu hastalığın gölgesinde geçirdi; 21 Mart 1970'te Viyana'da öldü.

1953'te Devlet Edebiyat Teşvik Ödülü, 1963'te Arthur Schnitzler Ödülü ve çok sayıda edebiyat ödülünün yanı sıra 1968'de Avusturya Devlet Edebiyat Ödülü'ne layık görülmesine rağmen ancak ölümünden sonra, kadın hareketinin ve kadın yazını araştırmalarının onu keşfetmesiyle önemi anlaşılmiş, kitapları büyük başarı kazanmıştır. Bugün Ingeborg Bachmann'la birlikte modern kadın yazınının öncüleri arasında sayılmaktadır.

Duvar romanı 1963'te yayımlandığında dikkat çekti ve büyük saygı kazandı. Bu başarıyı, 2012 yılında Julian Roman Pöslser tarafından filme çekildi.

Başlıca kitapları:

Öykü: *Die Vergißmeinnichtquelle* (1956), [Unutmabeni Pınarı]; *Schreckliche Treue* (1968), [Korkunç Sadakat]; Uzun Öykü/Novella: *Das fünfte Jahr* (1952), [Beşinci Yıl]; *Wir töten Stella* (1958), [Stella'yı Öldürüyoruz];

Roman: *Eine Handvoll Leben* (1955), [Bir Avuç Yaşam]; *Die Tapetentür* (1957), [Gizli Kapı]; *Die Wand* (1963), [*Duvar*, YKY, 2023], *Himmel, der nirgendwo endet* (1966), [Bitmeyen Gökyüzü], *Die Mansarde* (1969), [*Çatı Kati*, YKY, 2025].

Serap Gülerçin Karluk Denizli'de doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladı. Viyana Üniversitesi'nde Sanat Tarihi okudu. Tasarım ve yazılım alanında bir süre çalıştıktan sonra Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde Resim Bölümü'nü bitirdi.

Marlen Haushofer'in
YKY'deki kitapları

Duvar (2023)
Çatı Katı (2025)

MARLEN HAUSHOFER

Çatı Katı

Roman

Çeviren
Serap Gülerçin Karluk

YAPI KREDİ YAYINLARI

ÇATI KATI

PAZAR

Yatak odamızın penceresinden ne olduğu konusunda asla aynı fikirde olmayacağımız bir ağaç görüyoruz. Hubert, onun akasya olduğunu iddia ediyor. Agasya diyor çünkü Görz'lü babası bu sözcüğü öyle telaffuz ediyordu. Bütün Görz'lüler böyle mi söylüyor yoksa bu sadece Hubert'in babasına özgü bir şey miydi bilmiyorum. Hubert, eski romanlarda çiçeklerinin kokusu tatlı ve sarhoş edici diye geçen akasyayı sever. Eski romanlardaki tüm sıfatların isabetli olduğu gibi gerçekten de tatlı ve sarhoş edici. Ancak bugün artık öyle diyemiyoruz. Yine de yeryüzünde bunu algılayabilecek tek bir burun bile kalsa akasyalar her zaman tatlı ve sarhoş edici kokacak.

Yani Hubert caddenin karşı tarafındaki ağacın akasya olduğunu sanıyor. Oysaki ağaçlardan hiç anlamaz. Sırf babası, ihtiyar, o zamanlar genç Ferdinand iki yanı akasyalı bir caddede gezinmeyi alışkanlık edinmiş diye seviyor akasyayı. Bu gezintileri yalnız değil, genç bir kız eşliğinde yaptığını tahmin ediyorum. Kızın bir şemsiyesi vardı mutlaka ve şemsiye sarı ipektendi. Ve o anlatılamaz koku dünyayı, artık var olmayan, yuvarlak ve kırksız bir dünyayı sarıyordu. Yaşlı Ferdinand da yok artık, ama oğlu hâlâ penceremizin önündeki ağacın akasya olduğunu iddia ediyor.

Anca gülümseyebilirim buna. Bana göre o ağaç karaağaç ya da kızılağaç ki bu da köyde büyümüş olmama rağmen benim de ağaçlardan pek anlamadığımı kanıtlıyor. Aradan çok zaman geçti, o zamanlar aklım neredeydi kim bilir.

Doğa tarihi kitaplarındaki isimleri bilmenin de hiçbir değeri yok benim için. "Güzelağaç" gibi bir ad benim için tamamen yeterli. Bazı kuşların adı bende kızılajak, yeşiltüy ve adını bilmediğim bütün memelilerin adı kürklühayvan; uzun kulaklı, kalın kuyruklu, yuvarlak burunlu, ipeksi kürklühayvan. Bu şekilde adlandırılanlar için bir şey fark etmiyor, hakaret davası açmaya kalkmazlar, oradaki ağaç için de onu nasıl adlandırdığının bir önemi yok. Karaağaç ya da kızılağaç olmalı.

Varlığından haberi yok. En dikkat çekici özelliği yalnızca kışın görülebilmesi. Filizlenip yapraklarla kaplandığında görünmez ola-

cak, ta ki bir gün tekrar çıplak ve narin dallarıyla gri kasım göğünün önünde durana ve adına ilişkin bilmece yeniden başlayana dek.

Hubert yatakta doğrulup “Tabii ki agasya” dedi. “Kızılağaç ya da karaağaç” dedim inatla. “Ebleh olduğumu düşünüyorsun herhalde,” dedi Hubert “bir agasyayı ilk bakışta tanıyamaz mıyım sanıyorsun?” Aslında bir akasyanın nasıl görüldüğünü bilmediğini gayet iyi biliyorum ama onu kırmamak için bunu söylemiyorum. Çünkü onu neyin kırabileceğini hiçbir zaman tam olarak bilemiyorum, bazen vurdumduymaz oluyor bazen de en ufak şeye kırılıyor. Bir şekilde babasıyla ilintili her şey gibi akasya meselesi de onu kıracaktır mutlaka. Çünkü Hubert içten içe atalarına tapar. Ben de öyle olduğum için o konuda dikkatliyim. Sustum, meseleyi olurluna bıraktım ve ağaca baktım.

Şubat ayında bir pazar günü ve bu küçük sahne her pazar sabahı oynanır. Hafta içi bir günde kendimizi bu tür oyunlara kaptıracak zamanımız yok elbette. “Ağaçta bir kuş var,” diye bildirdi Hubert, “sığircık.” “Saçma,” dedim “kışın sığircık olmaz, karatavuktur.” Ben biraz dezavantajlı konumdayım çünkü Hubert hipermetrop bense hafif miyopum. Bir dal çatalında küçük kara bir leke görebiliyordum yalnızca. “Hayır,” dedi Hubert “kesinlikle karatavuk değil.” “Belki de yeşil ispinozdur?” diye önerdim. Yeşil ispinoz dediğim kuşun adını tam olarak bilmiyordum, kocaman bir serçe gibi görünüyordu ama yeşildi. “Ah şu senin yeşillerin!” dedi Hubert aşağılayarak ve 1664’teki St. Gotthard-Mogersdorf Savaşı’nı anlatan bir kitap açtı. Tarihi savaşlar üzerine yazılmış kitaplar okumaya meraklı ve o kokuşmuş eski generallerden daha iyi bir strateji uzmanı olduğuna inanıyor. Kaybedilmiş savaşlarımızı düzeltmemesinin onu ne kadar derinden etkilediğini görmek can sıkıcı. Üzüntüsü vatanseverlikten değil, onu çoktan anladım, sırf mükemmeliyetçilik arzusuyla yapıp tuttuğundan. Tüm ulusların kaybedilmiş savaşları incitiyor onu. Yine de bu kitapları okumak onu hoşnut ediyor gibi görünüyor ve eski savaşlarla ilgili tonlarca kitap olduğuna göre okuyacak malzemesi hiç bitmeyecek. Rahatlıkla yüz yaşına kadar yaşayabilir. Herhalde böyle bir şey olmaz, olması da istenmez zaten.

Hubert şu an elli iki yaşında ve sağlığı için hiçbir şey yapmadığı göz önüne alınırsa oldukça iyi durumda. Tansiyonu normal, ara sıra eklemeleri kışıyor biraz, dört dişi eksik, fazla sayılmaz, buna karşın hâlâ oldukça gür, kahverengi saçları var, aralarında birazcık

kırılmış olanları da var elbette. Belki çok fazla sigara içiyor ama neredeyse hiç içki içmiyor, hafif müşkülpesentliğe eğilimli, genel olarak ılımlı bir adam. Neden yaşlanmayacakmış anlamıyorum. Tabii ki çok fazla çalışıyor ama işini severek yapıyor gibi görünüyor, bu yüzden çok da zararlı olamaz.

Gülümsüyor ve akasya kokulu bir kaydırdan kayarak St. Gott-hard-Mogersdorf Savaşı'na geri dönüyor, karısını, ağacı ve ağaçtaki kuşu unutupuyor.

Ağaç, gökyüzünün önünde gri pirinç kâğıdının üzerindeki bir desen gibi yamyassı duruyor. Biraz Çin işi gibi görünüyor. Uzun süre bakınca, en azından ben uzun süre bakınca, biçim değiştiriyor. Gri beyaz gökyüzü dalların arasından kabarmaya başlıyor, yumuşak toplar haline geliyor ve kısa sürede ağaç, akasya, kızılağaç ya da karaağaç, sayısız gümüşsü gri parmaklarıyla gökyüzünü esir alıyor. Ardından gözlerimi kapayıp bir dakika sonra tekrar bakınca ağaç bir desen gibi yassı; ne hüzünlü ne mutlu eden ve saatlerce bakabileceğim bir resim. Hemen ardından gizemli değişim yeniden başlıyor, gökyüzü tombullaşıyor ve zarifçe kıvrılmış parmaklar tarafından esir alınıyor.

Ama bu ağaçtaki en olağanüstü şey istekleri emebilmesi ve söndürebilmesi. Öyle yanıp tutuştuğum isteklerim olduğundan değil ama endişeler, can sıkıcı durumlar, keyifsizlikler var. Ağaç hepsini benden çekip alıyor, dal çatalına yatırıyor, nemli serinlikte eriyip dağılana dek beyaz bulut toplarıyla örtüyor. Ondandır boş ve hafif kafamı çevirip yarım saat daha uyuyabilirim. O yarım saatte hiç rüya görmüyorum. Ağaç; akasya, kızılağaç ya da karaağaç, insanın güvенеbileceği, vicdanlı bir ağaç.

Bunun için çok minnettarım çünkü önemli olan güç toplamak ve bu güç sayesinde zamanı erdemli bir şekilde geçirmek. Tabak fırlatmak bana göre değil ancak kindar ya da ironik de olmak istemiyorum, biraz buna meyilliyimdir çünkü. İnsan düşüncelere de dalmamalı veya küsmemeli ya da Avusturyalıların dediği gibi surat asmamalı. Kesinlikle kaçınılması gereken bu durumu en iyi İngilizcedeki sulk sözcüğü ifade ediyor. Küsmek, uygunsuz bir biçimde alaycı geliyor kulağa, düşüncelere dalmak da aslında bambaşka bir şey, bir münzevi de düşüncelere dalabilir ve bu kimseyi rahatsız etmez, şu dünyada bir münzevinin küstüğünü duyan olmamıştır hiç. Surat asmak meseleye biraz daha yakın duruyor, bu durumdaki

bir insanın donukluğuna ve aptallığına işaret ediyor. Ancak sulk'ta hepsi var, kurbanı incitmesi beklenen o soğukluk ve yapmacık kayıtsızlık da cabası. Bense kimseyi incitmek istemiyorum. Zaten durmaksızın ve her yerde bir sürü insan incitiliyor.

Hubert ara sıra düşüncelere dalar. Ama o, yazı masasında sezdirmeden, yüzü bir gazetenin ardında düşüncelere dalar. Bazen bu amaçla kahvehaneye de gider. Ona eşlik etmek aklımdan bile geçmez. Kahvehaneye gitmek istersem yalnız giderim. Evli çiftlerin orada işi yoktur. Birlikte, olabilecek her şeyi yapabilirler, bir tek kahvehanede oturup gazete okuyamazlar. Birbirlerinden bıkmış usandııkları şüphesi uyandırırılar hemen.

Elbette bazen birbirimizden bıkmış usandığımız oluyor ama bunu fark ettiğimiz anda o kaygı verici durum geçene dek derin bir melankoliye gömülüyoruz. Uzun süre birbirimizden bıkmayı göze alamayız, kime yöneliriz yoksa, kim bize destek olur? Bütün insanlar yabancı bize, tanıdıktan öteye geçmeyen arkadaşlarımız da. Bizimle ne yapacağını tam olarak bilmeyen on beş yaşındaki kızımız Ilse bile yabancı bize. Evin en güzel odasında yaşıyor çünkü onun keyfi yerinde olmalı, kendini mutlu hissetmesini istiyoruz. Gayet güzel büyüyüp serpiliyor ve neşeli bir kız; kimi zaman bana manastıra kapanan teyzemi hatırlatıyor, ancak Ilse manastıra kapanmayacak. Kesin bir şey söyleyemem tabii, beklenmedik şeyler her zaman olabilir. Bizim ona gerçek anlamda gereksinim duymamız ve yakışksız bir biçimde düşkün olmamız Ilse için çok iyi. Ilse çekirdeğe dahil değil. Doğumundan önce bir şey oldu ve bu onu anne babasının gerçek yaşamından sonra doğmuş bir çocuk yaptı.

O, ölüm sonrası doğmuş bir çocuk, sadece anne babası hâlâ, hiçbir şey olmamış gibi davranıyor. Herhalde böyle bir sürü çocuk var ve kimse bu konudan söz etmiyor. Ama ben onun bundan çok mutlu olduğuna inanıyorum. Anne babası onunla sadece kendisi istediği zaman ilgilendiği için kız arkadaşları ona gıpta ediyor. Hangi çocuk yakalayabilir ki böyle bir şans?

Adını Hubert'in babasından, yaşlı Ferdinand'dan alan oğlumuz Ferdinand o kadar şanslı değil. Sanırım o hiçbir zaman çok mutlu olmadı. O olaydan önce doğdu ve her zaman yaşamımızın odak noktasındaydı, suyun tamamen durgun olduğu, ancak en ufak değişikliğin bir bedeni Tanrı bilir nereye savurabileceği yerdeydi. Bunu hissetmiş olmalı. Fazla hareket etmemenin ve dikkati elden

bırakmamanın daha iyi olacağını erken fark etti. Korkak değildir, o yüzden bu hükümdar adının onu ilkokulda alay konusu etmesine rağmen gerçekten de kendisine Ferdinand der. Belki de büyükbabasının adının Leopold olmadığına şükrediyordur, o da olabiliirdi pekâlâ. Yirmi bir yaşından beri, yani bir yıldır dokuzuncu bölgede kiralık bir odada yaşıyor. Çünkü Ferdinand bir mirasçı. Hubert'in annesi, yaşlı müşavir hanım, bütün parasını ona bıraktı. Ferdinand'a parasını, Hubert'e evi, onu da sırf zaten ev babasından dolayı Hubert'e ait olduğu ve kendisinin orada yaşama hakkı olduğu için bıraktı. İlse'ye hiçbir şey bırakmadı, bir takı bile ve tabii ki bana da hiçbir şey bırakmadı.

Pazar günleri çoğu zaman Ferdinand yemeğe gelir, hafta içi günlerde de bazen kahve içmek için uğrar ve elbette bayramlarda da ziyaret eder bizi. Sonuçta bizden hoşlanmadığı için değil, özgür ve bağımsız olmak istediği için taşındı. Yaşlı kadının parası üniversite öğrenimini bitirip kendi geçimini sağlayabilene dek yeter. Hubert içten içe kırgın bu konuda ama ben memnunum. Bizden para istemek zorunda kalmaması ve özgür bir insan olduğunu sanarak yaşayabilmesi Ferdinand için iyi bir şey. Bu arada hâlâ bu batıl inanca bağlı kaldığından pek de emin değilim. Her zaman çok çabuk kavramıştır aslında. Yanı başında, o olaydan önce doğmuş ve kasırganın ortasında yetişkin bir oğulun olması rahatsız edici bir durum olurdu. Çekirdeğe dahil olması onunla olan ilişkiyi zorlaştırıyor. Yakınlık çok ezici ve üçümüz de fazla yakınlıktan hoşlanmıyoruz.

Hubert'le benim için zaten yapılabilecek bir şey yok artık, o yüzden bizim başımıza, herkesin başına gelebilecek değiştirilemez kader dışında pek bir şey gelmez. Bu nedenle Ferdinand'ın uzaklaşması iyi oldu. Belki bazen bir burjuva evinin konforunu özlüyordur ama kiralık odasında ev hasretini küçümseyerek ve her zaman merkezin sakinliğinde kalıp tehlikeli bölgeye ayak basmaya dikkat ederek yaşıyor. Ve hiçbir bölge bu evden daha tehlikeli olamaz onun için. Kimi zaman ümitsizliğe kapılıyor olmalı ki onu dünyanın kıyasına fırlatacak adımı atmaya cesaret edemiyor. O zaman kitaplarını, dosyalarını kapatıp sinemaya gidiyor ya da arkadaşlarıyla buluşuyor. Kızlarla arası nasıl bilmiyorum. Herhalde tam da sakınması gereken şu hırslı ve otoriter olanlarını kendine çeken belli bir cazibesi var.

Anneme benzeyen Ilse'nin mutlu ve sade bir yaradılışı var. Hubert de mutlu olabilirdi belki. Olamamasının nedeni kendisinden çok, baş edemediği etkiler ve koşullar. Ferdinand ne bana ne Hubert'e, büyükbabasına benziyor. Gizemli bir şekilde bir zamanlar gerçek beyefendi denen kişilerden olacak hep. Doğal olarak o bunu bilmiyor çünkü insan hiç görmediği ya da yaşamadığı şeylerin ve durumların ayırdayına varamaz. Öte yandan onun başka türlü olamayacağı da açık; tarih öncesinden gelen Ferdinand olsa olsa bir anakronizm olur. Bunun farkındayız ve bu yüzden sevinmeli miyiz yoksa kırılmalı mıyız bilmiyoruz, nasıl olsa değişen bir şey olmayacak. Hiçbir şeyi değiştiremeyiz artık, her şey olup bitti ve kendi yolunda ilerliyor. Parmağımızı bile kıvıldaşamayız. Bu arada Hubert söz konusu olduğunda bunlar sadece varsayım çünkü oğlumuz hakkında neredeyse hiç konuşmuyoruz, konuşsak bile pek de önemi olmayan şeylerden söz ediyoruz. Ilse zararsız bir sohbet konusu, tıpkı çekirdeğe dahil olmayan ama sevilen ve sevimli bulunan tüm diğer insanlar gibi.

Çocukların birbiriyle ilişkisi hemen hemen hiç yok. Yaş farkı çok büyük. Ferdinand Ilse'yi küçük bir aptal gibi görüyor ki kesinlikle öyle değil, Ilse ise Ferdinand'ın acayip bir insan olduğunu düşünüyor, bu da onun bakış açısından anlaşılabilir bir durum. Bazen Ferdinand Ilse'ye şeker veriyor ya da Latince ödevine yardım ediyor. Sadece üç yıl gerçek bir aile olduk, Ferdinand'ın doğumundan, hakkında hiç konuşmadığımız ve her birimizin unutmaya çalıştığı o olaya dek. Zaman zaman tümüyle unuttuğumuz da oluyor ama sonuçlarını ortadan kaldıramıyoruz.

O yüzden ağacın bendeki her türlü anıyı silmesinden ve yarım saat rüya görmeden uyuyabilmekten çok mutluyum.

Uyandığımda güneş gri kış göğünden sıyrılmak üzereydi. Eğer yağmur ya da kar yağmıyorsa her gün deniyor bunu. Ama neredeyse hiçbir zaman başaramıyor. Bu çabaların benim için çok etkileyici bir yanı var. Kırmızımsı bir daire olarak pusun ardında kalıyor ve şehrin üzerine tuhaf, pembe bir ışık saçıyor. Ağacı ıslakmışçasına parlatıyor, dallarını gümüş ve bakıra dönüştürüyor. O zaman onu toprağın altındaki kökleriyle ve kışın bile içinde yavaşça yükselen öz sularıyla bir ağaç olarak hayal edemiyorum. Organik bir varlık gibi görünmüyor artık, cam gibi sert ve parlak bir sanat nesnesine dönüşüyor.

“Çok tuhaf” dedi Hubert ve St. Gotthard-Mogersdorf Savaşı’nı bir kenara bıraktı. “Gerçekten tuhaf. Ağaca ne zaman bir kuş yaklaşırsa diğeri havalamıyor.” “Belki de bir seremonidir” dedim gereksiz yere.

“Bugün ne yapıyoruz?” diye sordu Hubert. Bu bana fazla acıtımayan, eski bir yaraya dokunmuş gibi hafif bir sızı verdi. Bu soruyla günün sorumluluğunu bana yüklemiş oluyordu. Pazar günü gerçekten büroya gidemeyeceğime göre dikkat et de şöyle az buçuk iyi bir şeyler olsun. Kendini fazla yormana gerek yok, nasıl olsa bir şey gelir aklına.

Bu bir oyun, bize kalan son oyunlardan biri. Önceki oyunları düşünmemek daha iyi. Artık benim de aklıma yeni bir şey gelmediğinden bunu kabullenmek zorunda kalıyorum. Aslında her zaman kabulleniyorum çünkü bir uyumsuzluğa neden olmamak benim için çok önemli. Uyumsuzluk beni saatlerce, günlerce rahatsız edebilir, bunu göze alamam.

İlse sınıfıyla birlikte on günlük bir kayak kursundaydı. Ama burada olsa bile pazar öğleden sonralarını bizimle olmaksızın genç arkadaşlarıyla geçirmeyi tercih eder. Öğle öncesi ortalığı toparlamak ve yemek pişirmekle geçer. Neredeyse hiç restorana gitmeyiz çünkü hesabı getirene dek garsonu beklemek bizi deli eder. Üstelik pahalı lokantalarda bile yemek berbatır, ayrıca bir sürü kokudan ve bize fazlasıyla yakın oturan insanlardan hoşlanmayız. Yani sadece öğleden sonrası için plan yapmak gerekiyor, ne de olsa insan her zaman plak çalamaz ya da kitap okuyamaz. “Modern Fransız resmi sergisi var” dedim çekine çekine. Hubert homurdanmakla yetindi. “Ya da Fin mobilyaları” dedim. “Çok daha korkunç” dedi Hubert. “Gezintiye ne dersin?” diye önerdim, “Ardından bir İsveç filmi.” “İsveçliler beni çok sıkıyor” dedi Hubert. Beni de sıkıyorlar o yüzden hemen vazgeçtim. Dedim ki: “İstemeye istemeye gidiyorum sinemaya, filmler çok ürkütücü” “Neden?” dedi Hubert. “O kocaman suratlardan hoşlanmıyorum” dedim. “Her şey çok devasa, fiziksel olarak hoşuma gitmiyor. Devlerden korkuyorum. En son ne zaman gitmiştik sinemaya?” Hubert düşündü, evliliğimizin hafızasıdır o. “Yedi ay önce,” dedi, “eğlenceli bir şeydi.” Hatırladım. “Hiç de eğlenceli değildi” dedim. “Beyazperdedeki o korkunç büyük kafalar. Yamyamlarınki gibi. Hepsi de ağızlarını o kadar çok açıyor ki, bir sürü dişleri ve dağlardaki derin yarıklar gibi kırışıkları var,